

Virtuell gemenskap

Ett informationsvetenskapligt perspektiv på ungdomars cyberkultur

Anmeldelse af Niels Ole Pors

Södergård, Pia (2007) Virtuell gemenskap: Ett informationsvetenskapligt perspektiv på ungdomars cyberkultur. Åbo. Åbo Akademi Förlag. 220 sider plus bilag. ISBN 978 951 765 382 4.

Det er altid en fornøjelse at få en af PhD – afhandlingerne fra Åbo Akademi i hånden. De fremtræder æstetisk tiltalende og opretholder den gode skik med at trykke afhandlingerne i et pænt format.

Pia Södergårds afhandling har fokus på et meget centralt emne, nemlig virtuelle fællesskaber eller mere præcist ungdommens cyberkultur.

Afhandlingen består af 10 kapitler, en litteratur- og kildefortegnelse samt enkelte bilag. Afhandlingens første kapitel ridser scenen og problemstillingen op. Herefter følger 3 kapitler, der omhandler information i hverdagslivet, børn og unge samt deres informationsbehov og informationssøgning. Det tredje kapitel i denne sammenhæng vedrører internettet. Afhandlingens kapitel 5 er en gennemgang og diskussion af de forskningsmetoder, der er anvendt. Afhandlingens næste 4 kapitler er selve analysen. Denne er delt op i 4 indgange eller temaer, hvoraf internettet i hverdagslivet er et. Virtuelle fællesskaber er et andet tema. De næste to kapitler vedrører analyser af de unges erfaringer, tolkninger og virtuelle relationer, herunder betydning af medlemskab af et eller flere

---

Niels Ole Pors er professor ved Danmarks Biblioteksskole, nop@db.dk

virtuelle fællesskaber. Afhandlingens sidste kapitel indeholder konklusion, perspektiver og en sammenfatning af resultaterne.

Afhandlingen er således bygget op som en forholdsvis traditionel PhD – afhandling. Dette er ikke ment som en kritik. Snarere tværtimod for det betyder, at man om læser kan begå sig i et velkendt område, hvor overraskelserne ikke skyldes strukturen i teksten, men der i mod det vigtigere, nemlig indholdet og resultaterne af forskningen.

Der redegøres for problemstillingen i det første korte kapitel. Problemstillingen, der også udtrykker afhandlingens generelle formål, er velgørende klar. Målet med afhandlingen er ud fra en informationsvidenskabelig synsvinkel at udforske de unges deltagelse i virtuelle fællesskaber for at finde ud af, hvad denne type engagement eller aktivitet betyder i forhold til deres hverdagsliv. Der er således tale om en problemstilling der er meget aktuel indenfor den biblioteks- og informationsvidenskabelige forskning. Problemstillingen har endvidere relevans for forskellige typer af informationsleverandører.

De næste 3 kapitler udgør afhandlingens teoretisk fundament og indeholder således en gennemgang af litteratur vedrørende ungens informationsbehov og informationsanvendelse, information i hverdagslivet samt teoretiske perspektiver på internettet. Kapitlet vedrørende information i hverdagslivet indeholder en sober gennemgang af den forskningstradition, som især finske forskere har bidraget til, og kapitlet inde-

holder endvidere en diskussion af nogle af de større internationale forskningsbidrag indenfor denne tradition. Kapitlet indeholder en frugtbar diskussion af den sociale kontekst og giver gennem eksempler fra forskningslitteraturen gode bud på, hvorledes hverdagslivets informationsforhold er særlige.

Kapitlet vedrørende børns og unges informationsadfærd får også gennem en analyse af forskningslitteraturen mange vigtige pointer vedrørende forskelle mellem unge og voksnes informationsadfærd frem. Den sociale kontekst, den viden og konceptualisering man som ung har af informations og informationskilder spiller en stor rolle på samme måde som informationsteknologien er yderst vigtig – også som en identitetsskabende faktor. Der er en interessant diskussion af mobiltelefoner i denne sammenhæng.

Kapitlet om internettet er det sidste af de 3 kapitler, der udgør afhandlingens teoretiske ramme. det er også det største. Kapitlet indeholder en diskussion af internettet ud fra 3 perspektiver. Det første er internettet som netværk. Det andet er internettet som en platform for kommunikation og det tredje er internettet som miljø. Interessant i kapitlet er diskussionen af informationer som ressourcer i sociale netværk, hvor social netværksteori diskuteres. I forlængelse af teorierne vedrørende sociale netværk introduceres begreberne vedrørende social kapital. I dette afsnit gennemgås nogle af de centrale teoretikere og relevansen i forhold til information og informationsudveksling i netværksmiljøer diskuteres. Afsnittet der omhandler internettet som miljø introducerer flere både interessante og vigtige begreber. Det centrale i afsnittet er gennemgangen og diskussionerne af teorier vedrørende identitetstablering. Södergård diskuterer forskelle og ligheder i identitetstablering i den virtuelle og den fysiske virkelighed. Forfatteren fører en overbevisende argumentation for, at det forhold at identiteten delvist konstrueres i den virtuelle verden ikke radikalt adskiller sig fra den identitetskonstruktion, der også foregår i den fysiske verden omend mulighederne for at lege med identitet og afprøve forskellige identiteter eller konstruktioner af identitet naturligvis foregår anderledes og er meget større. Identitetsforvaltning og -konstruktion kan ligeledes betragtes om et grundlæggende forhold blandt unge, Afsnittet slutter med en gennemgang af et centralt begreb, nemlig de virtuelle fællesskaber. Der diskuteres blandt andet de minimumskrav til interaktion og handling, der må opfyldes, hvis begrebet virtuelle

fællesskaber skal kunne anvendes som en distinktion i forhold til andre typer af internetkommunikation. Der er tale om en meget nyttig og også oplysende begrebsafklaring. Meget naturligt ender kapitlet med en diskussion af social kapital i forhold til virtuelle fællesskaber og det synes indlysende, at forfatteren har leveret en virkelig god diskussion af og begrundelse for relevansen af disse begreber i informationsvidenskabelige studier af internetkommunikation i den bredere betydning.

Samlet set er der tale om en perspektivrig og gennemarbejdet diskurs vedrørende afhandlingens teoretiske grundlag, hvor Södergård lykkes med at få begreber fra forskellige forskningsområder sat sammen på en overbevisende måde. Hermed er der sat det filter op, der styrer fortolkningen, men før dette sker redegør forfatteren for en række metodiske overvejelser og valg.

Afhandlingens femte kapitel vedrører metodespørgsmål og de data, der er anvendt til at besvare det stillede forskningsspørgsmål. Det er ikke overraskende at Södergård har valgt en såkaldt kvalitativ fremgangsmåde baseret på tekstfortolkning, observationer og interviews. Datamaterialet udgøres af godt 1000 gæstebogsindlæg fra den webside, der blev undersøgt. Disse blev kategoriseret i en række kategorier, der primært vedrører information og informationsudveksling. Der er blevet foretaget interviews med 29 unge. Både gæstebogsindlæggene og interviewene relaterer sig til en enkelt webside eller -tjeneste, nemlig LunarStorm, der blev valgt fordi den på dataindsamlingsstidspunktet var den mest anvendte tjeneste blandt de unge i Sverige. Der redegøres glimrende for, hvorledes dataene er produceret gennem induktive processer, men selve gennemgangen af fordele og ulemper ved de forskellige metoder tilfører næppe forskningsmetodelitteraturen noget nyt. Kapitlet indeholder endvidere en diskussion af etiske spørgsmål vedrørende udforskning af unge samt en interessant diskussion af vanskeligheder ved forskning i internetmiljøer.

Med de første 5 kapitler er scenen sat til den centrale analyse, der udgør cirka halvdelen af teksten i afhandlingen. Analysen udgøres af de næste 4 kapitler, der hver indeholder et centralt tema, der udspringer af den gennemgang af teorier og metoder, der er behandlet i afhandlingens første 4 kapitler. Temaerne for de 4 kapitler er:

1. Internettet i hverdagslivet
2. Virtuelle fællesskaber
3. Erfaringer
4. Relationer

Hvert af disse temaer behandles i et selvstændigt kapitel. Afhandlingens sjette kapitel tegner en profil af de 29 informanter og deres internetanvendelse i hverdagen. De er alle fortrolige med internettet og de karakteriseres i forhold til den hyppighed eller intensitet de anvender nettet og i forhold til bredden af anvendelsen, det vil sige antallet af aktiviteter og antallet af netsteder, der anvendes jævnligt. Dette giver 4 brugertyper. Der kommer flere meget interessante resultater ud af analysen af interviewene. Først og fremmest er de unges brug af internettet en integreret del af deres dagligdag, der anvendes komplementerende i forhold til andre aktiviteter. For det andet viser undersøgelsen, at det er vanskeligt at interviewe unge om deres informationsadfærd, idet denne blandt de unge ofte forbindes med forskellige typer af skoleopgaver. For det tredje fremkommer det overraskende resultat, at de unge har et kritisk forhold til internetinformation, og at de udvikler strategier til at kontrollere informationen, hvilket ofte sker ved sammenligning. Endvidere er det også interessant at den hastighed man har på sin internetopkobling har indflydelse på hvor meget man anvender nettet. Her kan det dog være vanskeligt at vurdere kausalitetsrelationen

Afhandlingens syvende kapitel behandler temaet vedrørende virtuelle fællesskaber, hvor LunarStorm anvendes som basismateriale sammen med interviewene. Kapitlet borer ned i samspillet mellem identitetsopbygning og websiden Lunar-Storm. Man skal registreres og for at blive taget alvorligt skal man have en vis aktivitet. Registreringen skal indeholde nogle oplysninger om egen person af hensyn til andre deltagere og det er her at spørgsmålet om den virtuelle identitetsskabelsen og -forvaltning bliver væsentligt. De unge skal altså fremstille et billede af sig selv, der vel kommer til at indeholde et kompromis mellem hvordan de er og hvordan de gerne vil tage sig ud. Det kommer også klart frem at den måde man præsenterer sig selv på afhænger af formålet med web siden og med dens design. Der er også en interessant analyse af de unges til tider meget bevidste valg af den stil, de anvender i kommunikationen. Stilen består blandt andet i hvilket mener man især indgår i og måden man gør det på. I nogle

tilfælde er der altså tale om en bevidst stil der kan fastholdes og dermed bidrage til identitetsforvaltningen og de øvrige medlemmers opfattelse af en. Det er ikke kun vigtigt at fremstille hvem man er. Det er mindst lige så vigtigt at etablere relationer med andre, idet dem man etablerer relationer til udgør en væsentlig del af ens identitet. Her spiller identifikation og mulighed for at kunne identificere personenheder gennem oplysninger og stil en meget vigtig rolle for følelsen af at tilhøre en gruppe, hvor man har en art fornemmelse af, at man kender hinanden.

Det ottende kapitel vedrører de erfaringer, de unge gør sig, når de anvender LunarStorm. Et af resultaterne vedrører den måde som de unge anvender tje-nesten på. Når de har meldt sig ind starter de oftest med en meget bred og græssende adfærd, hvor de forskellige muligheder udforskes og hvor andre deltagere identificeres. Herefter tenderer adfærden til at blive mere emnemæssigt begrænset og der etableres mere tætte relationer til afgrænsede grupper af andre deltagere. Tillid er et vigtigt element i denne interaktion og den opbygges gennem de normer der styrer interaktionen. Normerne er ikke helt det samme som regler, men der er tydeligvis nogle trafikregler, der fungerer og som efter en periode med internalisering bliver til et uskrevet normsystem, der er en forudsætning for opbygningen af den sociale kapital, der er baseret på tillidsrelationer.

Analysedelens sidste kapitel vedrører relationer og relationsopbygning. Virtuelle venskaber komplementerer de virkelige og det er en pointe for mange af de unge, men de fleste af dem har også bygget virtuelle venskaber op med personer de ikke kender i virkeligheden. Denne opbygning af venskaber er krævende, men der er mange unge der er villige til at investere den fornødne tid og deltage i de aktiviteter, der er en forudsætning. En vigtig forudsætning er at man deltager både som giver og modtager i kommunikationen og at denne foregår på en ordentlig måde. Dette analyseres gennem fortolkning af interviewud-sagnene, men også gennem en grundig tekstfortolkning af de over 1000 gæstebøger og de næsten 3000 meningsenheder, der indgår heri. Kapitlet er båret af teorier vedrørende tillid og tillidsrelationer som en forudsætning for velfungerende virtuelle fællesskaber.

Afhandlingen afsluttes med et perspektiverende kapitel, der også fungerer som konklusion. Nogle af

de opridsede perspektiver fortjener at blive ridset op. Det er betydningen af medlemskabet af LunarStorm der ifølge forfatteren bidrager til udvikling af informationskompetence. Medlemskab og deltagelse vurderes også til at bidrage til de unges selvindsigt og identitetsudvikling, idet aktiviteter på web-stedet kræver svar på spørgsmål om, hvem man er, hvem de andre er og hvilke relationer der er mellem dem og mig. Endelig vurderes deltagelse i LunarStorm som værktøj til udvikling af både tillid og social kapital.

Samlet set er der tale om en meget vellykket afhandling, der har mange styrker. Den er let at orientere sig i og den er velskrevet. Den behandler et emne, der er vigtigt og den når frem til nye og nogle steder overraskende resultater. Den betjener sig af en vellykket metodetriangulering. Afhandlingen er uhyre

interessant for den videre forskning, idet den kan anvendes til udformning af andre – også hypoteseprøvende – undersøgelser af blandt andet samspillet mellem handlinger i virtuelle rum og handlinger i fysiske rum på samme måde som understregningen af betydningen af den sociale kontekst er vigtig. Også for praktiserende bibliotekarer og systemudviklere indeholder afhandlingen mange værdifulde resultater, hvoraf det vigtigste måske er, at kompleksiteten i de unges informationsadfærd er uhyre stor. Ligeledes synes også betydningen af web-design og dets indflydelse på aktiviteter og handlinger at være overmåde vigtig. Der er endvidere ført en overbevisende argumentation vedrørende digitale tjenesters muligheder for at bidrage til identitetsdannelse, tillid og social kapital.